

PISM | POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

BIULETYN

Nr 159 (1732), 28 listopada 2018 © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski ● Bartosz Wiśniewski ● Rafał Tarnogórski
Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)

Anna Maria Dynier ● Sebastian Płóciennik ● Patrycja Sasnal
Justyna Szczudlik ● Jolanta Szymańska ● Marcin Terlikowski ● Tomasz Żornaczuk

Współpraca samorządowa Polski i Izraela

Michał Wojnarowicz

Samorządowy wymiar relacji polsko-izraelskich, oparty głównie na formacie miast partnerskich, pozostaje ograniczony m.in. z uwagi na niedużą liczbę aktywnych partnerstw. Ich relacje, często bardzo intensywne, koncentrują się na kwestiach historyczno-kulturalnych. Widoczny jest jednak potencjał rozszerzenia współpracy start-upów czy w dziedzinie zrównoważonego rozwoju. Działania samorządów, odpowiednio wsparte przez władze centralne, mogą wzmocnić międzyludzki wymiar stosunków z Izraelem, co jest szczególnie istotne dla dialogu o sprawach trudnych w relacjach polsko-izraelskich.

Skala i uwarunkowania współpracy. Liczba formalnych partnerstw (przede wszystkim miast) między polskimi i izraelskimi jednostkami samorządu terytorialnego wynosi ponad 20. Są one zawierane od lat 90., obejmują miasta zarówno duże (np. Warszawa i Tel Awiw), jak i średnie (np. Radomsko i Kirjat Bialik). Rozwija się również współpraca między różnymi jednostkami administracyjnymi (np. partnerstwo powiatu radzyńskiego i miasta Kirjat Mockin), a także formaty trójstronne z miastami niemieckimi (np. partnerstwo Gołdap – Stade – Givat Szmuel). Często relacje są wypadkową specyfiki danego miasta i jego partnera (np. Płońsk jako miejsca urodzenia Dawida Ben Guriona i związanego z nim regionu Ramat ha-Negew). Pod względem geograficznym widoczna jest przewaga ośrodków z Polski Środkowej i Wschodniej oraz mocno zurbanizowanych dystryktów centralnych w Izraelu.

Punktem wyjścia do nawiązania współpracy między polskimi a izraelskimi samorządami pozostają najczęściej związki historyczne i relacje osobiste (np. partnerstwo Białegostoku z Jehudem, którego jedno z osiedli zasiedlili w latach 50. emigranci z Polski). Bardzo często oddolnym inicjatorem współpracy są dawni żydowscy mieszkańcy danego miasta lub regionu skupieni wokół tzw. ziomkostw. Jednak zmiana pokoleniowa sprawia, że te stowarzyszenia – będące naturalnym łącznikiem między społecznościami – ograniczają swoją działalność. Bardzo ważną rolę w podtrzymywaniu relacji odgrywają organizacje pozarządowe i lokalni liderzy zajmujący się miejscowym dziedzictwem żydowskim. Tradycyjnym pośrednikiem są placówki dyplomatyczne, a w dużych ośrodkach (np. w Poznaniu) funkcję pomocniczą pełnią żydowskie gminy wyznaniowe. Dodatkową sieć kontaktów – dużo szerszą w skali i często bez instytucjonalnego zaangażowania władz samorządowych – tworzą bezpośrednie relacje m.in. pomiędzy szkołami, uczelniami wyższymi i innymi organizacjami lokalnymi.

Istotnym uwarunkowaniem we współpracy samorządów są kwestie finansowe. Wiele polskich miast, szczególnie tych, które nawiązały partnerstwo w latach 90. ub.w., zawiesiło lub znacznie ograniczyło kontakty z uwagi na wysokie koszty (np. przy organizacji wizyt), preferując bliższych geograficznie partnerów. W ostatnich latach sytuację częściowo poprawiło rozszerzenie siatki połączeń lotniczych. Obecnie loty do Izraela odbywają się z siedmiu lotnisk w Polsce (m.in. z Rzeszowa, Wrocławia, Lublina), co korzystnie wpływa na kontakty międzyludzkie m.in. poprzez rozwój ruchu turystycznego. Pewnym utrudnieniem we współpracy są różnice administracyjne, np. brak po stronie izraelskiej symetrycznych partnerów dla bardzo aktywnych polskich województw, a także zmiany personalne (np. powyborcze) po obu stronach we władzach miast czy różnice kulturowe.

Obszary współpracy. Partnerstwa samorządów Polski i Izraela różnią się pod względem aktywności. O ile te nawiązane w ostatnich latach pozostają dość intensywne (np. Kirjat Mockin – Włodawa, zawarte w 2016 r.), o tyle starsze często są jedynie formalnym, nieaktywnym porozumieniem lub ograniczają się do kurtuazyjnych kontaktów na szczeblu władz miejskich (np. udziału w oficjalnych uroczystościach). Fundamentem współpracy zazwyczaj pozostaje polsko-żydowska wspólnota historii i pamięci. Obejmuje ona upamiętnianie ofiar II wojny światowej i Holokaustu oraz przybliżanie dziedzictwa żydowskiego w Polsce. Obecna jest też tematyka dotycząca współczesnego Izraela (np. uroczystości 70-lecia powstania tego państwa zorganizowane w Płońsku). Tym samym większość aktywnych partnerstw (niezależnie od daty ich ustanowienia) skupia się na działaniach z zakresu edukacji i kultury. Jedną z najbardziej rozpowszechnionych form aktywności są współpraca szkół i programy wymiany młodzieży, z dużym naciskiem na wymiar osobisty (np. goszczenie w domach). Uzupełnieniem jest działalność ze sfery artystycznej i sportowej (np. występy lokalnych zespołów, organizacja wystaw).

W ostatnich latach zwiększa się rola współpracy samorządów w zakresie gospodarki i innowacji. Kooperacja ta dotyczy przede wszystkim dużych ośrodków dysponujących potencjałem infrastrukturalno-technologicznym, którego często brak na poziomie małych i średnich miast, gdzie wymiar gospodarczy pozostaje mniej widoczny. Izrael jest pod tym względem atrakcyjnym partnerem z uwagi na swoją specjalizację w perspektywnym obszarze nowoczesnych technologii. Polskie miasta są zainteresowane wymianą doświadczeń i nawiązywaniem kontaktów szczególnie przy działalności start-upów (np. udział polskich firm w DLD Innovation Festival w Tel Awiwie) czy promocji regionów i miast (np. konsultacje z Tel Awiwem na okoliczność ubiegania się o organizację Expo 2022 przez Łódź). Aktywnie w tej dziedzinie działają również agencje rozwoju regionalnego oraz samorządy wojewódzkie, m.in. poprzez organizację misji gospodarczych i działalność informacyjną w obu państwach. Stałym elementem jest wspieranie turystyki. Obszarem współpracy jest również szeroko pojęta tematyka zrównoważonego rozwoju i idei *smart cities*. Obejmuje ona wymianę polskich i izraelskich doświadczeń w nowoczesnej polityce miejskiej z zakresu np. odnawialnych źródeł energii, transportu, gospodarki wodnej i przestrzennej czy rozwiązań w dziedzinie ochrony środowiska (np. zwalczania smogu).

Możliwe narzędzia współpracy. Do rozwijania dyplomacji samorządowej można wykorzystać europejskie i globalne platformy współpracy, w których obecne są polskie i izraelskie podmioty (np. europejskie programy Intercultural Cities i Civitas). Możliwości pogłębiania współpracy oferują również międzynarodowe sieci samorządowe (np. Globalna Sieć Miast oraz Samorządów Lokalnych i Regionalnych – UCLG, Rada Gmin i Regionów Europy) lub w przyszłości [europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej](#). Inną płaszczyzną oferuje nasilenie relacji Izraela z państwami Europy Środkowej i podjęcie trójstronnych partnerstw wraz z samorządami państw V4 i innych krajów regionu (np. Rumunii).

Na poziomie krajowym pogłębianiu współdziałania i zabezpieczeniu jego finansowania będzie sprzyjało umieszczenie tematyki polsko-żydowskiej w konkursie dyplomacji publicznej (dostępnym dla samorządów) organizowanym przez MSZ. Wartościowym działaniem na rzecz wzmocnienia oficjalnych relacji mogłoby być zwołanie kongresu miast partnerskich Polski i Izraela, który pozwoliłby na ocenę i aktualizację (lub reaktywację) dotychczasowych partnerstw, a także wymianę doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie współpracy.

Perspektywy. Partnerstwa samorządów Polski i Izraela – w tym kontakty niesformalizowane – mogą stanowić ważne uzupełnienie stosunków bilateralnych, zwłaszcza w ich wymiarze międzyludzkim. Z uwagi na trwałą obecność kwestii historycznych i tożsamościowych w stosunkach polsko-izraelskich wciąż istnieje duże ryzyko rozbudzenia negatywnych emocji społecznych czy utrwalania fałszywych informacji na temat Polski, czego dowiódł spór wokół nowelizacji ustawy o IPN. Współpraca między lokalnymi społecznościami (również wykraczająca poza tematykę pamięci o II wojnie światowej), mająca niepolityczny i oddolny charakter, może przyczynić się do zwalczania szkodliwych stereotypów, łagodzenia napięć w razie przyszłych kryzysów i tworzenia pozytywnego wizerunku obu partnerów. Aktywizacja samorządów pozwoliłaby np. na zwiększenie skali spotkań uczniów w ramach tradycyjnych izraelskich wycieczek do miejsc pamięci w Polsce (obecnie tylko ok. 1/3 uwzględnia spotkanie z polskimi rówieśnikami). Inwestowanie w relacje młodzieży, a także rozszerzanie współpracy na inne sfery (np. w kwestiach rozwojowych i gospodarczych, atrakcyjnych też dla mniejszych ośrodków) pozwoli zabezpieczyć istniejące partnerstwa przed osłabieniem na skutek zmiany generacyjnej i pozwoli zachować ciągłość kontaktów.